

4. Баренбойм Л. Рубинштейн Антон Григорьевич [Текст] / Л. Баренбойм // Музыкальная энциклопедия / Гл. ред. Ю. Келдыш. — Т. 4. — М. : Сов. энциклопедия, 1978. — Стб. 731—738.
5. Барсова И. Книга об оркестре [Текст] / И. Барсова. — М. : Музыка, 1978. — 206 с.
6. Грум-Гржимайло Т. Музыкальное исполнительство (Вехи истории. Великие инструменталисты и дирижеры прошлых и наших дней) [Текст] / Т. Грум-Гржимайло. — М. : Знание, 1984. — 160 с.
7. Дирижерское исполнительство: Практика. История. Эстетика [Текст] / Ред.-слад. Л. Гинзбург. — М. : Музыка, 1975. — 629 с.
8. Рабинович Д. А. Исполнитель и стиль [Текст] / Д. А. Рабинович. — М. : Советский композитор, 1981. — Вып. 2. — 228 с.
9. Рубинштейн А. Г. Избранные письма [Текст] / Общ. ред., вступ. ст. и коммент. Л. А. Баренбойма. — М. : Гос. муз. изд-во, 1954. — 102 с.
10. Рубинштейн А. Г. Литературное наследие [Текст] : в 3-х тт. / Сост., текстолог. подготовка, коммент. и вступ. ст. Л. А. Баренбойма. — М. : Музыка, 1983. — Т. 1: Статьи. Книги. Докладные записки. Речи. — 214 с.
11. Рубинштейн А. Г. Литературное наследие [Текст] : в 3-х тт. / Сост., текстолог. подготовка, коммент. и вступ. ст. Л. А. Баренбойма. — М. : Музыка, 1984. — Т. 2: Письма (1850 – 1871). — 222 с.

УДК 78.03

Олена Кононова

МУЗИЧНО-ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І. І. СЛАТІНА У КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙ РУБІНШТЕЙНІВСЬКОГО КОНСЕРВАТОРСЬКОГО БРАТЕРСТВА

Розглядаються російсько-українські творчі взаємозв'язки у рамках Імператорського Російського Музичного Товариства, багатогранна допомога А. Г. Рубінштейна та його сподвижників у створенні Харківського відділення ІРМТ, спадкоємність музично-громадських традицій «великого Антона» у діяльності І. І. Слатіна.

Ключові слова: музично-громадська діяльність, система професійної музичної освіти, рубінштейнівське консерваторське братерство, Харківське відділення ІРМТ, І. І. Слатін, педагогічні традиції А. Г. Рубінштейна.

Елена Кононова. Музыкально-общественная деятельность И. И. Слатина в контексте традиций рубинштейновского консерваторского братства

Рассматриваются российско-украинские творческие взаимосвязи в рамках Императорского Русского Музыкального Общества, многогранная помощь А. Г. Рубинштейна и его сподвижников в создании Харьковского отделения ИРМО, преемственность музыкально-общественных традиций «великого Антона» в деятельности И. И. Слатина.

Ключевые слова: музыкально-общественная деятельность, система профессионального музыкального образования, рубинштейновское консерваторское братство, Харьковское отделение ИРМО, И. И. Слатин, педагогические традиции А. Г. Рубинштейна.

Olena Kononova. The musical and social activity by I. I. Slatin in a context of traditions of Rubinstein's conservatoire community

The article covers Russian-Ukrainian creative interrelations within the Imperial Russian Music Society, a versatile assistance of A. G. Rubinstein and his followers in the foundation of Kharkiv branch of the IRMS, continuity of music and social traditions of "Great Anton" in the activity of I. I. Slatin are considered.

Key words: music and social work, system of professional musical education, Rubinstein's conservatoire community, Kharkiv branch of the IRMS, Iliya Slatin, teaching traditions of Anton Rubinstein.

Подвижницькій діяльності І. І. Слатина автор присвятив чимало статей. Втім *уперше* вона розглядається у контексті традицій рубінштейнівського консерваторського братерства. Вивчення *актуальної проблеми*, пов'язаної з музично-громадськими традиціями, заснованими А. Г. Рубінштейном та продовженими діяльністю колективу Харківського відділення ІРМТ на чолі із І. І. Слатиним, допоможе здійснити головну *ціль*, що стоїть перед автором наукової розвідки, – розкрити позитивний вплив прогресивних віянь того часу в рамках ІРМТ. *Об'єктом* даної статті є концертна та педагогічна діяльність Харківського відділення ІРМТ, *предметом* – плідна творча співпраця І. І. Слатина з А. Г. Рубінштейном і його однодумцями.

К середині ХІХ ст. у Російській імперії назріла гостра потреба у створенні спеціальних музичних учбових закладів. Якщо у столицях цей процес був непростий (згадаймо, що після подання першого рубінштейнівського проекту створення консерваторії до його реаліза-

ції пройшло 10 років), то на периферії він зотягнувся не на одне десятиліття.

Проблеми професіоналізму в музичному мистецтві, як відомо, тісно пов'язані із загальними питаннями естетичного виховання у суспільстві. Серед складових професіоналізму провідна роль належить співпраці фахівців, які об'єднані спільними цілями та завданнями і керуються певними критеріями якості. Перш за все, Антон Григорович Рубінштейн прагнув позбавитися аматорства, що панувало у музичному житті Росії. «Аматор займається мистецтвом тільки задля свого задоволення і не підлягає суду критики, – писав він. – Ось ця недоторканність аматорів є згубною для мистецтва у країні, де лише вони тримають мистецтво у своїх руках і де немає *артистів відповідальних*» [12, с. 48]. Професія музиканта, за думкою А. Рубінштейна, повинна надавати йому не тільки кошти до існування, але й накладати відповідальність за стан музичної культури у державі, рівень підготовки фахівців, якість концертних програм, пропаганду високого мистецтва у суспільстві.

Система освіти музикантів, розроблена А. Рубінштейном, яка поєднала два напрями у музичній культурі – концертну та освітню діяльність, – потребувала відданих своїй справі високопрофесійних кадрів. «Керівництво Російського музичного товариства буде постійно занепокоєне успішним ходом розпорядної частини, що відноситься до консерваторії, а пп. професори і викладачі, відомі своїми заслугами, а багато хто навіть отримав визнання усієї Європи, будуть намагатися з учнів виховувати вчителів; головна ж відповідальність, головний обов'язок лежить на панах учнях[:] ...вони повинні працювати так, щоб, не задовольняючись посередністю, прагнути найвищої досконалості, повинні... виходити з цих стін... справжніми художниками, лише тоді вони будуть... приносити користь своїй вітчизні і собі, вшановувати своїх вчителів, справджувати довіру Уряду...» [12, с. 54]. А. Рубінштейн закликав усіх однодумців працювати разом, допомагати один одному у прагненні підняти мистецтво на відповідну висоту, «...на якій воно повинно стояти у народі, настільки щедро обдарованого здібностями до музичного мистецтва, будемо смиренними та невтомними служителями того мистецтва, яке підіймає душу та робить людину шляхетною», – з пафосом промовляв А. Рубінштейн на відкритті Санкт-Петербурзької консерваторії [*Там само*].

Саме в цій консерваторії у 1863 – 1868 рр. отримав освіту Ілля Ілліч Слатін, який у листі до М. Ф. Фіндейзена згадував: «Нас було в Петербурзькій консерваторії (у 60-і рр.) 160 осіб на всю матінку Росію, і тоді дійсно любили музику, і всі працювали за покликом душі. Тодішніми учнями покійний Ан[тон] Гр[игорович] пишався усе своє життя і називав нас своїми дітьми» [5]. Саме І. І. Слатіну, одному із своїх «пташенят», котрий 1871 р. повернувся після дворічного стажування у Німеччині, А. Г. Рубінштейн доручив ознайомитися із станом музичного життя Харкова, проаналізувати ситуацію і доповісти про можливість (або неможливість) відкриття відділення ІРМТ.

Наскільки безпомилково був вибраний А. Г. Рубінштейном директор нового відділення ІРМТ, можна переконатися хоча б із того факту, що І. І. Слатін залишався на цій посаді протягом усіх років існування музичних класів і училища. 1917 року О. К. Глазунов, котрий приїхав до Харкова у зв'язку із реорганізацією училища у консерваторію, писав у відповідній записці, яку він направив до Головної дирекції Товариства: «Беручи до уваги, що для директора консерваторії мало бути лише добрим музикантом, але, крім того, необхідно бути й добрим адміністратором, яким є І. І. Слатін, – підкреслював О. К. Глазунов, – я вважав би, що на перше триріччя треба затвердити його у цьому званні, тим більше, що, перебуваючи беззмінно директором Харківського Музичного училища від дня його заснування, І. І. Слатін зумів поставити, як художньо-навчальну, так і адміністративно-господарчу частину управління училища прекрасно в усіх відношеннях» [2]. Ще 1893 р. А. Г. Рубінштейн, зокрема, зауважував у одному із своїх останніх листів: «... на такі відповідальні місця мало хто... на Русі придатний» [13, с. 140].

І. Слатін був гідним послідовником А. Рубінштейна, та з такою ж ретельністю, як і він, відбирав кадри для музичних класів, училища й консерваторії. До педагогічної діяльності у цих учбових закладах І. Слатін залучав випускників російських та зарубіжних консерваторій. Хоча керівник, як справжній патріот, безсумнівно, віддавав перевагу вихованцям вітчизняних навчальних закладів, усе ж головним критерієм відбору була обдарованість претендентів. Ні про які компроміси у даному випадку й мови не йшлося.

У Харківському відділенні ІРМТ викладали представники російської, французької, італійської, чеської, німецької, польської та інших

виконавських шкіл. Згадаємо деяких з них: С. Ю. Мотте – учениця Поліни Віардо; співак, піаніст, диригент та композитор Ф. Бугамеллі закінчив клас вокалу У. А. Мазетті, фортепіано навчався у Ф. Бузоні, а композиції – у П. Масканьї; піаніст А. В. Шульц-Евлер – вихованець С. Монюшки і К. Таузіга; віолончеліст С. С. Глазер, скрипаль Ф. Ф. Сміт, викладачі класів контрабасу і фаготу – Ф. В. Кучера та класу арфи – І. Ф. Шоллар – були випускниками Празької консерваторії; фаготист К. Ф. Брінкбок отримав професійну освіту в Амстердамській консерваторії з класу скрипки під керівництвом професора К. Флеша; гобоїст і кларнетист Г. А. Гек – представник німецької духової школи.

Чимало педагогів закінчили Московську та Санкт-Петербурзьку консерваторії. Деякі з них стали засновниками національних композиторських, виконавських і теоретичних шкіл. Сьогодні вже широко відомі імена А. Юр'яна – блискучого валторніста і теоретика, що був у витоків симфонізму, камерного та хорового мистецтва, фольклористики в Латвії; К. К. Горського, котрий зробив суттєвий внесок до скарбниці польської національної музичної культури, як світської, так і духовної; Р. В. Геніки, учня М. Г. Рубінштейна і П. І. Чайковського, талановитого піаніста та першого теоретика фортепіанного мистецтва у Росії; композитора і теоретика Ф. С. Акименка, вихованця М. А. Римського-Корсакова і А. К. Лядова. Харківську піаністичну школу започаткували такі корифеї, як І. І. Слатін, котрий навчався у класі О. Дрейшока (Санкт-Петербург) і Т. Куллака (Берлін); улюблений учень О. М. Скрябіна – Олександр Горовиць; А. Ф. Бенш, який отримав професійну підготовку під керівництвом Л. Брассена (Санкт-Петербург) і Ф. Ліста; П. К. Луценко, вихованець А. В. Шульца-Евлера та Е. Єдлічки (Берлін).

Тільки перелічення всіх талановитих викладачів відділення ІРМТ, що формували систему музичної освіти у Харкові, зайняло б чимало місця у статті (хоча вони цього, безсумнівно, варті). Тому завершимо висвітлення «кадрових питань» наступним вельми показовим фактом. Кожного року І. Слатін звертався до ректорів Московської та Санкт-Петербурзької консерваторій із проханням порекомендувати гідних кандидатів на вакантні посади у Харківському відділенні ІРМТ. Іноді такі претенденти були у дефіциті. І, хоча І. Слатін вельми шкодував з цього приводу, він не впадав у відчай, а звертав свій по-

гляд на захід. Саме таким чином у Харкові 1905-1906 учбового року з'явився майбутній засновник новогрецької музичної школи Маноліс Каломіріс.

Специфіка місцевих умов, в яких розгорталась діяльність філій ІРМТ, високий рівень різноманітних методик, що впроваджувалися до учбового процесу випускниками російських та зарубіжних консерваторій, сприяли формуванню особливої атмосфери кожного з відділень і, безумовно, стимулювали обмін досвідом. Своєрідними ретрансляторами були викладачі, котрі нерідко змінювали місце проживання, але залишалися відданими ІРМТ.

Наприклад, К. К. Горський перед тим, як стати викладачем Харківського музичного училища, працював у Пензенському, Тифліському та Саратовському відділеннях. Віолончеліст Я. І. Гонц, запрошений 1917 р. старшим викладачем у Харківську консерваторію, перед тим очолював музичні класи Таганрозького відділення ІРМТ. Випускник Московської консерваторії віолончеліст А. Е. фон Глен, який викладав у Харківському відділенні у 1884-1890 рр., потім повернувся до *Alma Mater*. Сини І. І. Слатіна, Ілля і Володимир, також після кількох років праці у Харкові були прийняті (за конкурсною основою) до складу викладачів Московської консерваторії.

Педагогічний стаж, здобутий в одному з відділень ІРМТ, надавав деякі переваги претендентам на консерваторське викладацьке навантаження. Зокрема, вихованець Санкт-Петербурзької консерваторії Ф. С. Акименко у листі до М. О. Штейнберга, обґрунтовуючи своє прагнення бути зарахованим до штату викладачів Санкт-Петербурзької консерваторії, підкреслював, що він має всі підстави, оскільки «вже працював у відділеннях ІРМТ (Тифліс і Харків) п'ять років» [7]. Таким чином, рівень викладання у філіях ІРМТ, середній та вищій ланках, був досить високим, на що вказує певна взаємна змінюваність і пільги при прийнятті до консерваторії на посаду викладача.

Рівень викладання в училищі був таким високим, що мимоволі виникало запитання: який же, в такому разі, статус мала консерваторія? Це середній чи вищий навчальний заклад? Саме із таким запитанням звернувся до В. Е. Направника секретар Харківського відділення ІРМТ. І це у 1915 р., коли, здавалося, вже чітко визначилась різниця між вищою та середньою ланками!

Отже, однією з головних позитивних якостей подвижництва братів Рубінштейн стало створення не тільки столичних консерваторій, але й продуманої системи професійної музичної освіти, що охоплювала чималу частину тодішньої Росії. Відділення ІРМТ були пов'язані між собою далеко не формальними узами. Головна дирекція здійснювала багатогранну опіку над провінційними філіями. Це стосувалось учбових, а також концертних програм, методичної допомоги викладацькому складу, різноманітних форм контролю за успішністю учнів.

Учбові програми складались, як правило, викладачами відділень ІРМТ. Втім, їх затвердженню передувала експертиза художньої ради однієї з консерваторій. Цікаво порівняти рецензії художньої ради Московської консерваторії на програмні вимоги Харківського та Київського училищ. У цілому рада консерваторії схвалила програми, але зробила низку зауважень. Зокрема, загальними для двох учбових закладів виявились окремі недоліки програмних вимог з класу віолончелі, до яких входили на першому курсі етюди, що «більше підходять дилетантам, аніж фахівцям» [4]. Вимоги з класу скрипки, навпаки, були завищені. Якщо рецензія на київські програми містила рекомендації художньої ради лише про перенесення терміну вивчення сонат І. С. Баха з середнього курсу на вищий, то програма Харківського відділення, на думку експертів, взагалі перевищувала можливості навіть «найобдарованіших учнів» [4].

Дрібні зауваження торкались перехідних теоретичних іспитів. Педагоги Київського відділення допустили прорахунки також в програмах з класу сольного співу і фортепіано. Наприклад, вони рекомендували вивчення на молодших курсах гам кожною рукою окремо протягом двох років. Була відзначена також прихильність до «салонного напрямку у відборі репертуару», відсутність на трьох курсах творів І. С. Баха, Г. Генделя, етюдів М. Клементі «Шлях до Парнасу». Програми ж з класів співу та фортепіано не викликали зауважень ради Московської консерваторії.

Вивчення «Програм викладання художніх предметів у Харківському музичному училищі ІРМТ» [3] переконує у високому рівні професіоналізму викладачів, відповідальному підході до методичної роботи. У «Програмах...», зокрема, докладно вказані всі етапи технічного навчання у класі фортепіано – від початкового («постановка руки у

найлегших вправах») – до етюдів Ф. Шопена на 6-му курсі. Скрупульозно зазначені темпи (за метрономом), у яких слід грати гами й арпеджіо на кожному з курсів. На 4-му і 5-му курсах вимагалось виконання гам подвійними терціями, секстами й октавами.

У «Програмах...» достатньо диференційовано, за курсами, наданий репертуар, що складався із творів І. С. Баха (інвенції, прелюдії та фуги, сюїти, партити), сонат Й. Гайдна, В. А. Моцарта, Л. ван Бетховена, творів К.-М. Вебера, Ф. Мендельсона-Бартольдї, Р. Шумана, Ф. Шуберта та інших композиторів. При цьому зауважувалося, що мова йшла лише про «зразки». Реальний же репертуар міг бути значно ширшим. Підкреслювалась головна ціль навчання: спрямовувати учнів на засвоєння репертуару в комплексі технічних та художніх завдань.

Так само ґрунтовно були складені програми з класів скрипки, віолончелі, співу, обов'язкового фортепіано, теорії музики та сольфеджіо. Відгук професора Московської консерваторії К. К. Зіке – представника Головної дирекції ІРМТ – про наслідки ревізії училища у Харкові (1889), зокрема, зафіксував його думку відносно класів теорії музики і сольфеджіо, які не тільки відповідають вимогам вищого учбового закладу, але й перевищують їх [15]. Навіть консерваторські програми не мали курсу багатоголосного сольфеджіо, у той же час в учбових програмах Харківського училища він існував. Показово, що претенденти на атестат першого ступеня повинні були опанувати ряд курсів – елементарної теорії, сольфеджіо та гармонії у консерваторському обсязі.

К. К. Зіке відзначав також вчасність і стабільність функціонування наукових класів. Відкриттям двох з них було відзначено початок діяльності училища. 1885 р. з'явилися ще два вищих класи. Вся програма в обсязі гімназичного курсу була розрахована на 5 років навчання і включала вивчення російської мови, арифметики, чистописання, географії, загальної та російської історії, іноземної мови (німецької, французької або італійської). Аналогічні класи у Київському училищі, як підкреслював К. К. Зіке, до того часу вже встигли пережити й своє народження, й закриття, а, наприклад, у Тифлізькому відділенні їх не існувало зовсім.

Ретельність розробки програм і високі вимоги, які ставилися перед учнями, повинні були, за думкою І. І. Слатіна, у майбутньому надати можливість багатьом музикантам обмежити своє професійне музичне

навчання тільки училищем. З цією думкою перегукувалась і публікація у «Петербургских ведомостях»: «Існування суворого музичного училища на півдні Росії [*a same, у Харкові. – О. К.*] не можна не визнати вельми корисним у зв'язку із тим, що воно задовольняє бажання багатьох отримати добру музичну освіту та звільнити мешканців півдня від необхідності їхати у видалені від півдня консерваторії Москви та Петербурга» [14].

Орієнтація І. І. Слатіна на консерваторські вимоги була незмінною. Наприклад, 1904 р. директор знову переробляв програми, у зв'язку з чим звернувся до В. І. Сафонова: «...я вельми хотів би докладніше ознайомитися з програмами Московської Консерваторії, а тому широ тебе прохаю потурбуватися надіслати мені зараз же програми... з класу фортепіано» [1].

Найважливішим стимулом педагогічного процесу у Харківському відділенні ІРМТ були приїзди видатних музикантів, котрі не тільки виступали із сольними, камерними та симфонічними концертами, але й слухали учнів, надавали методичні рекомендації педагогам, прагнули максимально допомогти юним обдаруванням на важкому шляху до обраного ними фаху. Значна частина таких гастролерів мала безпосереднє відношення до російських консерваторій, – це були професори і концертуючі випускники російських вищих навчальних закладів, композитори.

Початок творчим контактам поклав Микола Григорович Рубінштейн, який два рази приїздив до Харкова (1874, 1876) з благодійними концертами на користь місцевої філії ІРМТ. Тоді ж він ознайомився з педагогічною роботою відділення, про що збереглася інформація у періодиці. У короткій нотатці повідомлялося, що після прослуховування кількох учнів М. Г. Рубінштейн, «вочевидь, залишився задоволений тими скромними здобутками, яких музичні класи в змозі були досягти протягом короткого терміну свого існування» [10]. Прославлений піаніст здійснив і конкретну методичну допомогу: «загальні зауваження свої відносно спрямування та досягнення цілей... класів та відділення Музичного Товариства Микола Григорович виклав на засіданні директорів, на яке були запрошені і викладачі...» [10].

Незадовго до реформування музичних класів в училище їх відвідав Антон Григорович Рубінштейн. Після учнівського концерту він

відзначив добрий рівень викладання усіх спеціалізацій та схвально висловився відносно результатів діяльності педагогічного складу [9]. Саме А. Г. Рубінштейн озвучив ідею створення музичного училища у Харкові, а після його відвідування у 1893 р. заявив дирекції, що «компліментів нікому ніколи не казав, але повинен зізнатися, ... все почуте ним більш, ніж гарно, та перевищило всі його очікування» [11]. Показово, що клас А. Г. Рубінштейна у Санкт-Петербурзькій консерваторії закінчила випускниця Харківського училища Софія Якимовська, котра у подальшому багато гастролювала, виступала у концертах по містах Німеччини, які організовував великий піаніст, щоб допомогти своїм найбільш талановитим учням добитися визнання.

1893 р. в училищі побував П. І. Чайковський і безпомилково визначив неабиякий талант у вихованця А. В. Шульца-Евлера – Павла Луценко, а також порадив Ю. Д. Енгелю, майбутньому завідувачу музичним відділом «Русских ведомостей», вступати до Московської консерваторії. Неодноразово гостями харківського училища були С. І. Танєєв, А. С. Аренський, М. М. Іпполітов-Іванов, В. І. Сафонов, О. В. Вержбілович, Л. С. Ауэр, В. В. Тіманова та інші видатні російські музиканти.

«Альбом Харківського відділення Російського музичного Товариства» зберігає чимало схвальних висловлювань про діяльність викладачів училища та успіхи їх вихованців. Зокрема, О. В. Вержбілович, звертаючись до директора харківського училища, писав: «Дякую, дорогий Ілля Ілліч, за велике задоволення, яке надала мені Харківська Музична школа з усім її складом» [6]. Пророчими виявилися слова О. К. Глазунова, записані ним 1889 р.: «Залишившись вельми задоволеним устроєм та сьогоденним становищем музичної справи училища, передрікаю училищу блискуче майбутнє» [6]. Відома російська піаністка Віра Тіманова відмічала: «Прослухавши сьогодні учнівський вечір у Музичному училищі, я винесла з нього найрадісніше враження» [6]. Того ж року до Харкова приїжджав композитор С. М. Василенко. В безцінному альбомі зберігся і його автограф: «... вечір справив на мене чарівне враження. Є багато вельми цікавих обдарувань. Але головним чином мене вразила любов до справи ... учнів ... і викладацького персоналу. Всюди бачу тверду та люблячу руку головного керівника Училища, ... його невтомну і плідну працю» [6].

Вагомою заслугою І. І. Слатіна було створення власного симфонічного оркестру Харківського відділення, чим могли похвалитися далеко не всі філії ІРМТ. Високий професійний рівень оркестрантів, їх зіграність незмінно відзначали імениті гастролери – диригенти та композитори, які довіряли виконання власних творів зовсім не провінційному харківському колективу. Свою диригентську паличку І. І. Слатін віддавав О. К. Глазунову, П. І. Чайковському, М. М. Іпполітову-Іванову, А. С. Аренському, А. А. Спендіарову та іншим видатним музикантам. Сам же І. І. Слатін блискуче виступив у симфонічному концерті Московського ІРМТ, чим у черговий раз закріпив авторитет Харківського відділення у масштабах держави.

Професіоналізм І. І. Слатіна був настільки високим, що ні одне нововведення, яке з'являлося у колах музичної еліти в рамках ІРМТ, не проходило повз нього. Наприклад, він був запрошений А. Г. Рубінштейном до складу журі його міжнародного конкурсу піаністів і композиторів, котрий відбувся в 1890 р. І після смерті «великого Антона» Ілля Ілліч ще двічі оцінював претендентів на ці лауреатські звання. Директор Харківського відділення також брав участь як член журі у першому конкурсі віолончелістів, присвяченому 50-річчю ІРМТ (Москва, 1911). Вельми показово: друге місце на цьому музичному змаганні поділили І. І. Пресс, який вчився у Харківському музичному училищі, та Є. Я. Білоусов, котрий працював у ньому кілька років.

Завдяки створенню Музичного Товариства процес професіоналізації музичної освіти особливо інтенсивно розвивався на півдні Росії, а саме – на території України. Неоціненною була адміністративна, методична та фінансова підтримка братами Рубінштейн Харківського відділення ІРМТ у перші роки його існування. Дружні й творчі стосунки І. І. Слатіна з багатьма провідними музикантами свого часу, вихованцями і професорами Московської та Санкт-Петербурзької консерваторій, відіграли виключно важливу роль у становленні та розвитку професійної музичної освіти у Харкові, піднесенні загальноміської культури. Багато у чому саме відділенню ІРМТ українське місто було зобов'язане почесним статусом одного з найбільш великих музичних центрів країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Государственный Центральный музей музыкальной культуры имени М. И. Глинки (ГЦММК), Альбом РМО, п. 5, № 978. (Письмо И. И. Слатина В. И. Сафонову от 21 августа 1904 г.). — Л. 11.
2. Ленинградский областной архив в г. Выборге (ЛОГАВ), ф. 408, оп. 1, дело № 580. (Докладная Записка А. К. Глазунова в главную Дирекцию ИРМО от 27 сент. 1917 г.). — Л. 5.
3. ЛОГАВ, ф. 408, оп. 1, дело № 263. (Программы преподавания художественных предметов в Харьковском музыкальном училище ИРМО, утвержденные... 20 ноября 1884 г.). — Л. 10.
4. ЛОГАВ, ф. 408, оп. 1, дело № 263. (Рецензия худ. Совета Московской консерватории на программы художеств. предметов Киевского и Харьковского училищ от 15 февр. 1884 г.). — Л. 7.
5. Российская Национальная библиотека имени М. Е. Салтыкова-Щедрина (РНБ), ф. 816, оп., ед. хр. 1846. (Письмо И. И. Слатина Н. Ф. Финдейзену от 23 февр. 1905 г.). — Л. 14.
6. Санкт-Петербургская государственная академия театрального искусства (СПбГАТИ), ф. 66, № 7. (Альбом отделения Русского музыкального общества / в бытность директором его профессора Ильи Ильича Слатина). — Л. 11.
7. СПбГАТИ, ф. 28, оп. 2, ед. хр. 737. (Письмо Ф. С. Акименко М. О. Штейнбергу, [б. д.]).
8. Кононова О. В. Музична культура Харкова кінця XVIII – початку XX ст. [Текст] / О. В. Кононова. — Харків : Основа, 2004. — 175 с.
9. Местные известия // Харьковские губернские ведомости. — 1880. — 28 марта.
10. Отчет Харьковского отделения ИРМО за 1873/74 уч. год // Харьковские губернские ведомости. — 1874. — 6 сентября.
11. По поводу посещения А. Г. Рубинштейном Харькова // Харьковские губернские ведомости. — 1893. — 28 апреля.
12. Рубинштейн А. Г. Литературное наследие: в 3-х т. / Сост., текстолог. подгот., коммент. и вступ. ст. : Л. А. Баренбойм / А. Г. Рубинштейн. — М. : Музыка, 1983. — Т. 1 : Статьи. Книги. Докладные записки. Речи. — 215 с.
13. Рубинштейн А. Г. Литературное наследие: в 3 т. / Сост., текстолог. подгот., коммент. и вступ. ст. : Л. А. Баренбойм / А. Г. Рубинштейн. — М. : Музыка, 1986. — Т. 3 : Письма (1872 — 1894). Лекции по истории фортепианной литературы. — 279 с.
14. Хроника // Харьковские губернские ведомости. — 1883. — 8 сентября.
15. Экзамены в музыкальном училище // Южный край. — 1889. — 17 мая.